

BOEKEN

J.K. Rowling
zet de pers
een hak
Pagina 27

Foto AP

Geen Russen voor de ramsj

De Russische Bibliotheek van uitgeverij Van Oorschot – dit jaar 60 jaar oud – kreeg al snel een bijna mystieke status. Nieuwe vertalingen van de belangrijkste titels in de reeks zijn in de maak. Want wie zegt nu nog sapristi of sakkerloot?

Door **Hans Bouman**

Uitgever Geert van Oorschot (midden), met vertaler Charles B. Timmer, mede-initiator van de Russische Bibliotheek, en diens echtgenote Jevgenia; ca. 1980.

Foto Uitgeverij Van Oorschot

In zijn roman *Uit talloos veel miljoenen* schetst W.F. Hermans kort en krachtig het portret van een zekere Hosselaar, een bullebak van een uitgever die boekhandelaars terroriseert door hen tegen hun wil en dank zijn reeks *De Oude Meesters* in de maag te splitsen.

'Er bestaan boekhandelaars die de deur op het nachtslot doen, als ze Hosselaar eraan zien komen. Nou, dan smijt hij gewoon een kist vol boeken door de etalageruit naar binnen, kan hem geen laars schelen. En achteraf stuurt hij ze nog een gepeperde rekening ook.'

Het is een venijnige verwijzing naar Hermans' voormalige uitgever Geert van Oorschot. De *Oude Meesters*-reeks verwijst naar de befaamde Russische Bibliotheek, die dit jaar zijn 60ste verjaardag viert.

De anekdote geeft in de eerste plaats een afspiegeling van de onmin zoals die decennialang tussen beide mannen bestond. Maar hij verraadt ook iets van de enorme gedrevenheid van Van Oorschot, die danig in zijn kostbare boekenreeks had geïnvesteerd.

Guus Schut, oud-directeur van Athenaeum Boekhandel in Amsterdam, noemt Hermans' typering van Van Oorschot zeer herkenbaar. 'Ik ben in 1973 bij Athenaeum komen werken, maar weet uit verhalen van voor mijn tijd dat Van Oorschot persoonlijk langs kwam en niet wegging voordat er een bestelling was gedaan. Er nog even over nadenken en het dan later laten weten, was er niet bij.'

Ook Wim Karssen, die in 1954 als stagiair bij een boekhandel in Baarn begon en later zijn eigen zaak in Bodegraven kreeg, herinnert zich het vol- →

hardende optreden van Van Oorscot. 'Hij was zeer prominent aanwezig en met zijn grote sigaar een markante verschijning die zich niet liet afpoieren. Maar hij was met zijn Russische Bibliotheek ook een buitengewoon ambitieus project begonnen.'

Geert van Oorscot (1909-1987) was afkomstig uit een half-anarchistisch, half sociaal-democratisch nest. Zijn belangstelling voor de Russische literatuur werd gewekt door de politieke ontwikkelingen in het Rusland van zijn jeugd.

Na de Tweede Wereldoorlog vatte hij samen met vertaler Charles B. Timmer het plan op een bundel verhalen van Tsjechov uit te geven. Dat idee groeide al snel uit tot het voornemen om Tsjechovs volledige werken uit te brengen, en nog voor het eerste deel verscheen, kondigde Van Oorscot in 1953 een complete 'Russische Bibliotheek' aan, fraai vormgegeven, gebonden en in dundruk.

Er werd besloten relatief hoge beginoplagen te drukken - drie- tot vierduizend exemplaren - zodat er niet snel behoefde te worden herdrukt, en er dus geen loodzetsel behoefde te worden bewaard, wat zeer kostbaar was. Maar natuurlijk betekende het wel een hoge investering.

Toen de verkopen achterbleven bij de verwachtingen, dreigde al spoedig een faillissement. Van Oorscot besloot de reeks onder te brengen in een aparte NV, opdat zijn uitgeverij niet zou worden meegezogen, mocht de Russische Bibliotheek op een fiasco uitdraaien.

'Dat dat uiteindelijk niet gebeurde, is mede te danken aan het engelengeduld van papiergroothandel, drukker en binder, die vaak zeer lang op betaling hebben moeten wachten, maar nooit één cent rente in rekening hebben gebracht', geeft zoon Wouter van Oorscot, die de uitgeverij sinds december 1987 bestiert, ruitelijk toe.

De moeilijke start ten spijt werd de Russische Bibliotheek al vrij snel een statussymbool. 'Er hing een soort mystiek rond de reeks', zegt Guus Schut, 'Bij ons in de Athenaeum Boekhandel,

maar ook elders in het land, kreeg de reeks een centrale, prominente plek. Daarmee afficheerde je je als kwaliteitsboekhandel.'

'Bovendien had je er dan een beetje oog op: niet onbelangrijk, want de boeken waren geliefde objecten voor diefstal. Ik herinner me dat ik de oude Van Oorscot heel wat keren door de telefoon in zijn handen hoorde wrijven, als ik weer eens een stevige bestelling moest doen wegens gestolen exemplaren.'

In de loop der jaren heeft de reeks zijn pieken en dalen gekend. De hoogste piek was in 1973, toen de inmiddels uit 38 delen bestaande reeks voltooid

De oude Van Oorscot wreef in zijn handen als er weer een stevige bestelling was wegens gestolen exemplaren

werd verklaard. Het werd gevierd met een groot feest in de Stadsschouwburg en succesrijke lezersacties. Als gevolg daarvan kon Van Oorscot alle aandeelhouders van de NV uitkopen en werd de reeks zijn eigendom.

De val van de Muur, in 1989, betekende verkooptechnisch een dieptepunt, herinnert Wouter van Oorscot zich. 'Ik ben als verklaring eigenlijk nooit verder gekomen dan het idee dat de vijand was verslagen en daarmee was de fascinatie die hij opriep verdwenen. Daarmee was kennelijk ook de belangstelling voor de literatuur uit Rusland verflauwd.'

Naast een langzame uitbouw van de reeks richt de uitgeverij zich momenteel vooral op het onderhoud ervan. 'Het Nederlands is een taal die sneller veroudert dan die van de ons omringende landen', aldus Van Oorscot. 'Het Nederlands incorporeert heel gemakkelijk nieuwe woorden, zodat bestaande sneller verouderen. Woorden

als *sakkerloot* en *sapristi*, die iedereen in de jaren vijftig heel gewoon vond, worden nu niet meer gebruikt.

'Dit betekent dat je vertalingen eens in de vijftig jaar tegen het licht moet houden. We zijn daar in 2005 met Tsjechov mee begonnen, en vervolgens met Dostojewski's *De broers Karamazov*. Het deed nog heel wat stof opwaaien dat dat boek niet langer *De gebroeders Karamazov* heette, maar inmiddels vindt iedereen het normaal. En terecht, want wie spreekt er nog over gebroeders?'

Zoals de afgelopen zestig jaar telkens het geval is geweest, is ook anno 2013 de toekomst van de Russische Bibliotheek onzeker. Vaststaat dat sommige zeer langzaam lopende titels - mochten ze ooit uitverkocht raken - niet zullen worden herdrukt. En de opnieuw vertaalde werken van Gogol zullen geen drie, maar twee delen beslaan, ditmaal zonder zijn toneelwerken. 'Maar hoe langzaam een titel ook loopt: van verramsjen zal nooit sprake zijn', verzekert Van Oorscot.

Langzaam maar zeker treden nu ook 20ste-eeuwse schrijvers tot de reeks toe, waarbij het vervallen van het auteursrecht, zeventig jaar na overlijden van de auteur, cruciaal is. Want de vertaalen productiekosten per deel zijn dermate hoog, dat een extra kostenpost een te hoge horde wordt.

De vraag of een reeks als de Russische Bibliotheek, als hij vandaag de dag op de markt zou worden gebracht, nog enige kans van slagen zou hebben, is volgens Van Oorscot lastig te beantwoorden.

'De boeken zijn gedurende de hele zestigjarige geschiedenis van de Russische Bibliotheek nooit als warme broodjes over de toonbank gegaan. Daar leent dit soort uitgaven zich niet voor. Maar toen mijn vader met de reeks begon, had de Russische literatuur in ons land, in elk geval bij een groep van literair ingewijden, een grote reputatie.

'Of ik anno 2013 nou zou beginnen

DRIE GEHEIMTIPS

uit de Russische Bibliotheek, door Wouter van Oorscot:

Michail Saltykow: *De familie Golowljow*.

Het uitsterven van 'n complete familie als metafoor voor de gestage ondergang van de Russische landadel.

Ivan Boenin: *Verzamelde werken (drie delen)*.

De rechtmatige opvolger van Tsjechov en 'de laatste der klassieken'.

Fjodor Dostojewski: *De vernederden en gekrenkten (in Verzamelde werken 3)*.

Zijn grote 'strafkamproman', gepubliceerd na zijn terugkeer uit verbanning naar Siberië.

aan een reeks van, laat ons zeggen, veertig delen? Als aan enkele randvoorwaarden is voldaan, kan dat nog steeds, ja. De investering is ruim 25 duizend euro per deel; maal 40 is dus een miljoen. Je moet ongeveer drie nieuwe delen per jaar uitbrengen om de vaart erin te houden, ook bij het publiek dat wel ouder, maar niet jonger wordt. Je hebt een stel zeer getalenteerde vertalers nodig die in de loop der jaren alle de Martinus Nijhoffprijs voor vertalingen krijgen, wat op jouw reeks afstraalt.

'En ten slotte: besteed zorg aan de uitgaven. Mooi zetwerk, zuurvrij dundruk, echt gebonden, fraai linnen, oogstrelende typografie, zodat het publiek niet alleen inhoudelijk maar ook esthetisch verleid wordt om zich dat 'bezit voor het leven' aan te schaffen of cadeau te geven.'

russischebibliotheek.nl

Foto's Zaza Bertrand